A Szoplaki Ördöglyuk

Múlt századi leírások szerint a pálos-rendi Özséb, volt esztergomi kanonok, a pilisszentkereszti kolostor alapítása előtt, hét társával a Pilis alján levő barlangokban remetéskedett, és „ezen barlangszerű odúk pedig, közel a romokhoz, néhány cseppköves kis barlang most is megvannak". Hogy melyek lehettek ezek, csak sejthetjük. Így, van egy kis, néhány méteres odú a Vaskapu-völgy és a Szoplaki út (kék kocka jelzés) összeágazásánál. Egy másik rókalyukszerű üreg pedig a Szoplaki Ördöglyuktól D-re, mintegy 50 m-re, a kétbükkfai kocsiút (zöld jelzés) felett, a sziklafalban. Azután az Ördöglyuktól É-ra, az Urbán dombnak nevezett, a Pilis tömegétől elvált, kis mészkőrétegben az ún. Remetelyuk, a kétbükkfai út és az Eötvös-forrásokhoz vezető út elágazásánál. Mindezek mellett végül itt van maga a Szoplaki Ördöglyuk. Ezt ugyan, mint remetelakást, mai szemmel kissé nehéz elképzelni. Akkor azonban a bejárati kürtőben elhelyezett létra nemcsak lejárásul, hanem kitűnő védelmül is szolgált. Lehet azonban az is, hogy a felső szint kis északi járata akkor nem volt eltömődve és a szabadba nyílott. Szücs Gyula, volt pilisszentkereszti tanító kis könyvecskéje szerint a kincskeresők még az útba is befúrtak, hol hatalmas vasajtót találtak. Az eltömődött kis északi járat kb. ebbe az irányba vezet. És csak egy kis romantikus elképzelés kell, már megvan a magyarázat.

A Szoplaki Ördöglyukat a turisták nagy része jól ismeri, de csak kevesen jártak benne.

A barlang a Pilisszentkereszt és Kétbükkfa közötti kocsiút (zöld jelzés) mentén, a Vaskapu-völgy kiágazása után — Láng Sándor szerint — mintegy 430 m magasságban és 6—8 m-rel a Hármasforrás-völgy hordaléka fölött, egy sziklafal alján nyílik. A barlang a Pilis tömegét alkotó dachstein-mészkőben van. Érdekessége, hogy a Pilis-hegység mészkő és vulkanikus kőzetének a határvonalán van. A Hármasforrás-völgyének túlsó oldala már a Dobogókő andezitjéhez tartozik. A barlang kétszintű, ún. emeletes barlang. Kialakulásában az erős tektonikai adottság, a kőzet nagymértékű töredezettsége és valószínűleg a víz korróziós, kémiai munkája játszott szerepet. Habár méreteinél fogva a víz eróziós munkáját is fel kell tételeznünk, kimondott eróziós nyomokat nem találtam. A barlang ti. erősen szenilis állapotban van. A felszakadt kürtő alját, a Kupola-terem fenekét hatalmas törmelékhalmaz fedi. Úgyszintén a felső szint két oldaljárata is, inkább a barlangok bejárati régiójára jellemző elmállódás jellegét viseli magán. Láng Sándor a Pilis morfológiája c. tanulmányában forrásbarlangnak véli. Hévvizes nyomokat nem talált benne. Mindenesetre pontosabbat csak a hatalmas törmelék kitakarítása, illetve egy nagyobb szabású ásatás után lehetne mondani.

A barlang két szintben helyezkedik el, mely a karsztvíz erózióbázis szintjének süllyedését, illetve a pilisi mészrög emelkedésének lépcsőzetességét jelzi. A bejárat a felső Kupola termének felszakadt kürtője. A bejárat szakadékának alsó peremétől 4 méter ereszkedéssel, illetve mászással érjük el a Kupola-terem fenekét. A Kupola-terem mintegy 6 méter átmérőjű üreg, melynek keleti vége aláhajlóan még 10 méterre kiöblösödik. A bejárati kürtő 3—4 méteres nyílás, a Kupola-terem mennyezetének délkeleti részén. A Kupola-terem nyugati oldalán egy járat indul ki, mely pár méter után kettéágazik. Az egyik az Északi folyosó, mely gyenge emelkedés után hirtelen lejt, majd utána újból emelkedve 18 méternél agyag-eltömődéssel végződik. Átlag 1 méter széles. A másik ág, a Kanyargós folyosó nyugatnak indul, de többször megtörik. Magassága pár méter és fél méter között váltakozik. Szélessége átlag 1 méter. 16 méter után a járat végét víz tölti ki. Érdekes, hogy 1883-ban, mikor Schaffarzik járt a barlangban, akkor is volt benne víz. De jómagam is minden alkalommal találtam itt vizet. A Kupola-terem déli részéből indul a Nagy-kürtő. Majdnem a bejárat kürtője alatt. Ezért, mikor beereszkedünk a barlangba, óvatosnak kell lennünk. A Kupola-terem alja csúszós és omladékos. Maga a Nagy-kürtő is majdnem mindig csúszós, sáros. Meredeken, átlag 50°-os lejtéssel, egy nyugatra hajló töréssel vezet le a Nagy-terembe. A Nagy-kürtő 18 méter mély. Kötél szükséges. A Nagy-terem 14 méter hosszú, átlagos szélessége 6 méter. Közepén, hol a fenék erősen lesüllyed, 5 méter magas. Talapzatát kő- és sziklatömbök töltik fel. Gyér cseppkőképződmények, illetve maradványok itt már láthatók. A teremből a továbbjutás északkeleti irányban, a Nagy-kürtővel szemben indul ki. Az alacsony járatban lefelé csúszva a Hosszú-terembe jutunk. Ez majdnem 20 méter hosszú, váltakozó szélességű, előbb 5 méter magasságot is elérő, fokozatosan alacsonyodó üreg. Itt van a barlang legmélyebb pontja. A bejárati kürtőtől 35 méter. Itt már több cseppkő található. A barlang hajdani szép cseppkőképződményeit — miket Schaffarzik „csinos másfél lábnyi cseppkőcsapoknak" nevez — Prokop Géza erdőmérnök, a millenniumi kiállításra való felküldés céljából letörette. A Hosszú-terem északi irányban halad, majd törés után északnak fordul és a barlang legutolsó üregébe, a Denevér-terembe vezet. Ez 5—6 méter széles, alacsony üreg, amit az itt talált sok denevérről még Schaffarzik is Denevér-teremnek említ. Ma is itt tanyázik a legtöbb denevér.

1883-ban Schaffarzik Ferenc, volt műegyetemi professzor a Pilis hegység geológiai felvétele alkalmával dorogi bányászok segítségével a barlangot be is járta és a felső szintről, illetve a Nagy-kürtőről kis vázlatot is készített. Szerinte a barlang „kilúgozás", illetve „az alsó tágasabb rész beomlás folytán jött létre". Szücs Gyula szerint a múlt század hatvanas éveiben állítólag Szabó József, a pesti egyetem volt geológus professzora is járt volna itt. A barlang alatt egész folyót talált, hol kacsákkal is kísérletezett, amik a Dunában Szentendre közelében jöttek volna ki.

Ezen a naiv mesén kívül Szücs még felemlíti, hogy nemcsak a helyiek, hanem idegenek is gyakran ástak a barlangban. „A barátok kincseit keresték és rothadt templomi ruhákat, arany ezüst- és rézpénzeket már többen hoztak fel."

A Pilissel kapcsolatban közli Renkovits Gotthard jezsuita atya meséit a hegyben rejtőző kincsek felkutatásáról. Az ilyen és ehhez hasonló kincskutatási utasítások, különösen a múlt században, nem voltak ritkák. A múlt század kincskeresőinek romantikája helyett tudományos kutatással, ásatással, talán a tatárjárás és törökpusztítás idejéből értékes kultúrleletekkel gazdagíthatnánk népi emlékeink tárházát. *id. Schönviszky László*

A vázlatot id. és ifj. Schöviszky László készítették